

Postimehes 1916 ilmunud üleskutse asutada Abhaasiasse Suhhumi linna Kaukaasia eestlaste Püha Pauluse kogudus. Koguduse asutamise vajadus (Kaukaasia eestlaste laialipillutatud koguduste vahel, saksa pastorid jm.). Asukoha põhjendused. Koguduse õpetaja plaanitavad kohustused. Kirikunõukogu (saadikute arv asunduste kaupa). Koguduse ülalpidamine asunduste kaupa. Kaukaasia eesti asundused: Allmäe, Eesti-Haginsk, Livoonia, Suhhumi linn, Punase-Lageda, Uus-Estonia, Maruhha, Soriküla (Hussõ-Kardonik), Salme, Sulevi, Alam-Linda, Ülem-Linda, Estonia, sakslaste asundus Dubovka. Allakirjutanud: M. Tilk (Alam-Lindast), A. Martin ja Mihkel Kaares (Ülem-Lindast). H. Knuut ja J. Pint (Estoniast). J. Niinemägi ja Jakob Mihkelson (Suhhumist). Pastor August Nigol'i koostatud koguduse põhikirja eelnõu. Pastor August Nigol'i märkused Kaukaasia koguduse asutamise kohta; soovitus asjaga mitte viivitada. Põhjendused, miks Suhhumi on koguduse keskuse jaoks parim asukoht. Eesti perede arv Kaukaasias (1000). Nigoli hinnang sellele, kui suur on Kaukaasia eestlaste vara kokku (vähemalt 7 miljonit rubla). Digiteeris A. Aule, kirjaviis muutmata.

Postimees (nr. 184), 15. august 1916, lk. 4

Kaukasias Eesti asunikud.

Meie, Kaukasias Eesti asunikud, oleme laiali pillatud, elame üksteisest kaugel ja päale laulupidu Suhhumis 1914. aastal ei ole seni midagi olnud, mis meid waimliselt üksteisega oleks ühendanud. Ka puudub meil oma kogudus ja oleme 6 Saksa koguduse all. Õpetajate hulgas, kes meile on seni waimulikku talitust toimetanud, on küll nii mõnigi oma ehk Saksa rahwusest mees olnud, kes meid nõu ja jõuga on aidanud ja meil on põhjust mitmele nendest tänulik olla. Kuid asi ei ole siiski kaugelki nii, nagu ta wõiks olla ja peaks olema. Et kõigil kuuel õpetajal, kelle all meie praegu oleme, pääkogudus ikkagi Saksa kogudus on, meie aga, nagu wõõraema lapsed sääl kõrwal elame, ja suurem hulk õpetajaid Saksa rahwusest on, ehk küll oma jagu hääd tahtmist ei puudu, on nende suurem tööjõud Saksa kogudusele pühendatud; ka mõistawad mitmed koguni puudulikult Eesti keelt, Tiflisi ja Baku õpetajad mitte sugugi, ja tunnewad wähe meie elu ja olu ja waimlisi tarwidusi. Õige mitmes asunduses ei ole õpetaja weel kordagi meie lapsi katsunud ja nende teadmist järele küsinud. Seni pidime sellega leppima ja olime tänulikudki, kui ülepää keegi meid waa-tama tuli. Kaugelt suurem hulk Eesti asunikudest olid kehwad ja waesed. Päämure oli, kuidas wõõral pinnal päewalikku leiba saada ja uut kodu luua. Muu asja päale ei wõinud mõteldagi.

Nüüd on lugu aga koguni teine. Usina töö, kokkuhoidmise ja wäsimata edasipüüdmise tõttu on kehwadest wäljärandajatest jõukad Kaukasias elanikud saanud, kellel ilus Eesti kodu kaugel wõõral pinnal on üles ehitatud ja harwa majas puudust on. Meie oleme jõudnud kõigisse 12 (kaheteistk.) asundusesse ruumika koolimaja üles ehitada, siis 4 kirikut, 9 rahwamaja, pea igasse asundusesse laulukoori ja mõne seltsi ja mitu pasunakoori. Ka peetakse meie kulul

2 postkontoritki praegu ülewal. Mis meil puudub, on oma kogudus ja ühine õpetaja.

Astume siin kõik Kaukasia Eesti asunikud ühte ja asutame oma „Kaukasia Eesti P. Pauluse kogudus”. Eelkoosolekutel, mis selle küsimuse harutamiseks pääle Maruha ja Hussõ-Kardoniku asunduste, igalpool on ära peetud, on kõik koosolejad ühelmeel põhjusemõtteliselt oma koguduse asutamise hääks kiitnud, ja loodame kindlasti, et iga asundus ja iga asunik ka selle otsuse juure jääb. Rõõmustaw on kuulda, et õpetaja palga küsimuses kusagil mõtete lahkuminemist ei ole olnud ja kõik walmis on 2 ehk 3 korda rohkem kulu kandma kui seni. Mõtete lahkuminemist wõib ainult õpetaja asupaiga küsimus sünnitada. Meie saame väga hästi aru, et igal asundusel soowitaw oleks õpetaja asupaika oma lähedale saada, kuid niisugust kohta, kus õpetaja ühtewiisi kõikidele wõiks lähedal ja kasulik olla, on wõimata leida. Siin peab järele andma, muidu ei tule terwest ettewõttest midagi wälja. Kõige sündsamaks ja paremaks Eesti koguduse õpetaja asupaigaks jääb ometi kahtlemata Suhumi linn, kuigi mõned Eesti asundused temast kaugel on.

- 1) Suhumi ligidal on 4 asundust ja Adleri ümbruses, mis Suhumist 100 wersta ainult kaugel, on 3 asundust, nii siis Suhumi linnaga kokku 8 kohta, mis õpetaja asupaiga lähedal on.
- 2) Suhumi linnas ja ülepea Mustamere ääres asub ka ajutiselt igal ajal rohkesti eestlasi.
- 3) Suhumi linnas õpib rohkesti Eesti lapsi.
- 4) Suhumis on wäike õpetaja-korter juba olemas, mida kerge waewa ja wäikese kuluga wõib suurendada, kuna mujal see täiesti puudub.
- 5) Püüab laste koolitamise pärast iga perekonnamees linna ja sellepärast ei ole õpetajate wahetamist nii karta kui maal.

Et aga mitte kõikidel wõimalik ei olnud eelkoosolekutel wiibida ja et lähemas tulewikus, kus asjale ametlik ja seaduslik käik tuleb anda, kõikidele asi tutaw ja selge oleks ja mõtete lahkuminemist ei tuleks, siis nimetame siin weel kord pääjooned:

- 1) Koguduse nimi — Kaukasia Eesti P. Pauluse kogudus (see nimi oleks kõige kohasem, sest nagu Paulusel tuli ühest kohast teise käia, nii tuleb seda ka Eesti õpetajal teha).
- 2) Koguduse õpetaja asupaik on Suhumi linnas.
- 3) Selle koguduse alla käiwad kõik Eesti asundused ja asunikud Kaukacias; sakslastest ainult need wähesed, kes Suhumi linnas ja selle lähedal elawad ja kelle jaoks mujalt õpetaja kutsumine mitte sünnis ei ole.
- 4) Õpetaja on kohustatud aastas jumalateenistusi pidama: Suhumi linnas 10 korda (sinna tuleb ka mujalt inimesi kokku), Alam-Lindas, Ülem-Lindas, Dubowkas, Estonias, Salmes, Sulewis, Liwonias, Eesti Haginskis 4 korda, Allmäel 6 korda, Punase Lagedal 3 korda, Uues-Estonias, Maruhas,

Hussõ-Kardonikus 2 korda, Bakus, Tiflisis ja Pjatigorskis 1 kord. Mujal kokkuleppimise järele.

- 5) Wähemalt poole peab nendest jumalateenistustest õpetaja pühapäewal, teise poole kokkuleppimise järele. Suured pühad jaotab õpetaja wõimalikult ühetaoliselt ära.
- 6) Õpetaja on kohustatud igas asunduse koolis aastas kord lapsi katsuma ja igal asunduse surnuaial kord surnuaia-jumalateenistust pidama.
- 7) Leerilastele annab õpetaja vähemalt 2—3 päewa igas asunduses õpetust.
- 8) Õpetaja walimine ja koguduse üleüldiste asjade ajamine on kirikunõukogu käes, kuna omas kodus iga asundus oma asju iseseiswalt ajab.
- 9) Kirikunõukogusse saadab iga asundus saadikuid: Suhumi linn, Estonia, Dubowka, Liwonia, Eesti Haginsk 4, Allmäe 6, Punaselageda, Salme, Sulewi, Alam-Linda, Ülem-Linda 3, Uue-Estonia, Maruha ja Hussõ-Kardonik 2. Tuleb aga uusi asundusi juure, siis walib iga 100—150 hinge ühe saadiku.
- 10) Õpetaja saab palgaks: prii korteri, 2000 rbl. kindlat palka ja ametitalituste päält: laulatamine 3 rbl., leerilaste õnnistamine 2 rbl., laste ristimine ehk õnnistamine 1 rbl. Muud talitused kokkuleppimise järele. 2000 r. kindlat palka tuleb sel teel kokku, kui asundused aastas õpetajale maksawad: Allmäe 300 rbl., E. Haginsk, Liwonia 200 rbl., Suhumi linn annab prii korteri ja 100 rbl., Punaselageda 100 r., Uue-Estonia 100 rbl., Maruha ja Hussõ-Kardonik kumbki 75 rbl., Salme, Sulew à 150 r., Alam-Linda, Ülem-Linda à 150 r., Estonia 250 r., Dubowka 150 rbl. Mujal kokkuleppimise järele. Armulauale tulemine on kõikidele waba ja õpetaja on kohustatud ka maksuta ametitalitusi toimetama, kui keegi maksa ei jõua.

Kui aeg lubab, wõib Suhumi linnas ka usuõpetuse tunda anda. Wõib kindlasti loota, et raudteewalitsus omaltpoolt endiste aastate eeskujul wastu tuleb ja raudteel waba pileti annab.

Õpetajal tuleb küll rohkesti sõita, aga et warsti Mustamere äärne raudtee walmis saab, raudteega ehk laewaga kergesti igalepoole pääseb ja Kaukasias pea iga werst ikka midagi uut ja iseäralikku pakub, wõiwad ametireisid tihti lõbureisideks olla ja rohkesti meelelahutust pakkuda.

Julgen loota, et meie Kaukasia Eesti usuelu tõstmise ja meie parema tulewiku pärast kõik eelkoosolekutel tehtud otsuste juure jääwad, kõik ühise asja läbiwiimiseks appl tulewad, ja lähemas tulewikus meil, wabadel ja iseseiswatel eestlastel, ka iseseisew kogudus ja oma õpetaja saab olema.

Suhumi eestlaste nimel ja wolitusel:

Alam-Linda asemik M. Tilk.

Ülem-Linda asemikud A. Martin, Mihkel Kaares.

Estonia asemikud H. Knuut, J. Pint.

Suhumi linna eestlaste asemikud J. Niinemägi, J. Mihkelson.

P. S. Palume ka teisi Eesti ajalehti meie kirjale lahkesti omas lehes ruumi anda.

Postimees (nr. 214), 19. september 1916, lk. 3

Kaukasia Eesti asunikkudele.

Ajutine asutatawa Kaukasia Eesti P. Pauluse koguduse põhjuskiri.

Täh. Palutakse Kaukasia eestlasi, ehk ka wõõraid, kellel midagi sellele põhjuskirja eelnõule juure oleks lisada ehk muuta, seda lahkesti kirjalikult teada anda adressi järele: Сухумъ-Кале, Кавказъ, домовладельцу г. Михелсонъ. Kõige õigem on, kui seda põhjuskirja ajutiseks nimetame ja tema ka selle nime all kinnituseks sisse anname. Elu ise näitab, kas ta sel kujul kõlbab ja ajakohane on, wõi tuleb teda muuta. Koguduse korraldus olgu igatahes demokraatlisel alusel, nii et iga täiskaswanud koguduseliige koguduse asjadest osa wõib nõtta. See on sel wiisil wõimalik, kui üleüldiste juhtnõõride wäljatöötamine, õpetaja walimine jne. kõikide asunikkude poolt walitud koguduse wolinikkude käes on, kes terwe koguduse nimel kokku tulewad ja asju ajawad. See oleks nii ütelda koguduse parlament. Täidesaatew asutus ja jookswate asjade ajaja wolinikkude poolt tehtud otsuste põhjal on aga kirikunõukogu, sest wõimata on iga asja pärast kõikidest asundustest alati kokku tulla. See oleks jälle koguduse walitsus ehk ministerium. Koduses elus on aga igal asundusel oma üleüldine koosolek ja kohalik kirikunõukogu, kes oma asunduse kohta käiwaid asju iseseiswalt ajab. Et üksikute asunduste wahel rohkem sidet ja ühendust luua, on tungiwalt soowitaw, et wolinikkude koosolekud igakord ise asunduses oleksid. Sel wiisil wõiks asi tulewikus kõige paremini minna, koguduse usuolu edeneda ja üksikud laialipillatud asundused oma wahel kindlamat sidet luua. Pääle kirikuasjade wõib ju ka teisi asju sel korral kõne alla wõtta ja ühisel jõul parandust tuua.

§ 1. Kaukasia Eesti P. P. koguduse hulka käiwad: 1) Eesti külad: Allmäe, Eesti Haginsk Stawropoli kub., Liwonia, Eesti Maruha ja Husso-Kardonik Kubani maakonnas, Punaselageda, Salme ja Sulewi Mustamere kub., Uue Estonia Karsi maakonnas, Ülem-Linda, Alam-Linda ja Estonia Suhumi ringkonnas. 2) Kõik eestlased Suhumis ja mujal ja 3) sakslased Dubowka asunduses ja Suhumis.

§ 2. Kogudusel on juridilise isiku õigused.

§ 3. Koguduse asju ajawad koguduse wolinikud ja kiriku nõukogu.

Koguduse wolinikud.

§ 4. Koguduse sisemise elu ja warandusliste küsimuste jaoks üleüldiste juhtnõõride wäljatöötamine ja nende täitmise järele walwamine on koguduse wolikogu käes, kes

koguduse nimel kokku tuleb ja üleüldiselt asju otsustab, mis terve koguduse kohta käiwad.

§ 5. Koguduse wolikogus on 44 liiget, keda asundused järgmisel arwul waliwad: Allmäe 5, Liwonia, Eesti Haginsk, Estonia ja Dubowka 4, Punaselageda, Salme, Sulewi, Alam-Linda ja Ülem-Linda 3, Uue-Estonia, siis Suhumi linna eestlased ja sakslased 2, Eesti Maruha ja Husso-Kardonik kumbki 1.

Tähendus: Kui uusi asundusi juurde tuleb, waliwad need iga 50 täisealise kohta ühe woliniku.

§ 6. Wolinikud walitakse iga asunduse üleüldisel koosolekul 3 aasta pääle ja woiwad selle järele uuesti walitud saada. Astub keegi wolinikkudest enne 3 aasta lõppu ära, walitakse tema asemele uus.

§ 7. Koosolekut kutsub kirjalikult kokku kirikunõukogu, ehk kui seda vähemalt 1/3 wolinikkudest nõuawad. Kutse ühes päewakorraga peab vähemalt 2 päewa enne koosolekut wälja saadetud olema, et wolinikkudel wõimalik oleks oma walijatega asju enne läbi harutada. Koosolek walib ise omale juhataja ja kirjatoimetaja ja koosolekul tehtud otsused kirjutatakse üleüldisesse koguduse protokoll-raamatusse, kirjutatakse vähemalt 5 woliniku poolt alla ja antakse igas asunduses jumalateenistuse järele rahwale teada.

§ 8. Wolikogu koosolek on otsusewõimuline, kui vähemalt pool liikmeid koos on. Otsused tehakse häälteenamusega; on hääli ühe palju, jääb juhataja hääle otsuseandjaks.

§ 9. Wolinikud, kes mõjuwal põhjusel ei wõi koosolekule tulla, woiwad oma hääle teisele wolinikule anda, aga kirjalikult. Keegi ei wõi koosolekul üle 2 hääle ära anda, ühe enese ja ühe teise woliniku poolt.

§ 10. Iga koosolek määrab järgmise kokkutuleku koha ära. Wolinikkude koosolekud olgu wõimalikult kord aastas ja igakord ise asunduses. Iga wolinik wõib küsimisi ette panna ja ettepanekuid teha. Wolinikkude koosolekud olgu awalikud, iga koguduse liige wõib koosolekule tulla ja sääl juhataja lubaga ka asja harutamisest nõuandwa häälega osa wõtta.

Kiriku nõukogu.

§ 11. Koguduse asemikuks on kirikunõukogu, kes koguduse wolinikkude poolt antud määruste järele koguduse asju ajab.

§ 12. Kiriku nõukogus on 7 liiget: koguduse õpetaja kui alaline liige ja nõukogu esimees ja kuus isikut, keda Alam-Linda, Ülem-Linda, Estonia ja Dubowka küla ja Suhumi linna eestlased ja sakslased üleüldisel koosolekul kolme aasta pääle waliwad, ühe isiku igast asundusest. Pärast kolme-aastase tähtaja lõppu wõib neid uuesti walida.

§ 13. Kui keegi nõukogu liikmetest enne 3 aasta lõppu lahkub, walib asundus, kelle asemik ta oli, lahkunud liikme asemele uue.

§ 14. Kiriku nõukogu koosolekute juhatajaks on koguduse õpetaja ja selle äraoleku ajal abiesimees, keda nõukogu oma liikmete hulgas walib.

§ 15. Kiriku nõukogu liikmeteks ja wolinikkudeks wõib iga koguduseliige olla, kes 25 a. wana on ja kelle õigused mitte kohtu poolt kitsendatud ei ole.

§ 16. Kiriku nõukogu esimees kutsub kiriku nõukogu tarwiduse järele kokku, ehk kui seda 3 nõukogu liiget nõuawad. Kirikunõukogu asupaik ja kokkutuleku koht on Suhumi linnas.

§ 17. Kirikunõukogu koosolek on otsusewõimeline, kui vähemalt 4 nõukogu liiget koos on. Otsused tehakse koosolejate liikmete häälte enamusega; on hääli ühepalju, siis on juhataja hääl otsustandew. Nõukogu otsused kirjutatakse iga kord koosoleku protokolliraamatusse ja kirjutatakse vähemalt 3 liikme poolt alla.

§ 18. Kiriku nõukogu pääle pannakse kohused, mis seaduste kogu XI. köites, 1. jaos, § 737 on nimetatud. Nõukogu wõib need kohused oma liikmete wahel ära jagada, kusjuures aga wastutamine nende kohuste korraliku täitmise eest täiesti nõukogu pääle jääb.

§ 19. Õpetaja walimine on wolikogu ja nõukogu ühise koosoleku käes, mis Suhumi linnas kiriku nõukogu poolt kokku kutsutakse. See koosolek on otsusewõimeline, kui vähemalt pool koguduse wolinikkudest ja 4 nõukogu liiget on kokku tulnud. Otsused tehakse nagu § 8 ja § 17 öeldud. Koosolek walib ise omale juhataja.

§ 20. Oma kodupiirkonnas ajab iga asundus iseseiswalt oma kirikuasju. Igal asundusel on oma kirikunõukogu, kelle käes selle asunduse kiriku waranduse üle walwamine ja asunduse usuelu eest hoolekandmine on. Kohalikud kirikunõukogud ajawad asju põhjuskirja §§ 6, 11 ja 15 ja oma asunduse poolt antud määruste põhjal.

Asutatawa koguduse asutajate wolitusel

A. Nigol.

Helsingis, 12. (25.) sept. 1916. a.

Postimees (nr. 281), 7. detsember 1916, lk. 2

Kaukasia Eesti koguduse asutamisest.

Ühise Kaukasia Eesti koguduse asutamise asi, mis suwel igas asunduses põhjusemõttelikult ära otsustati, on soiku ehk nõnda ütelda — hauduma jäänud. Järelmõtlemise aeg aga ei tohiks mitte kaua kesta, waid asjale antagu kohe käik. Wiiwitamise pääpõhjuseks on küll see lugu, et hulk mehi, kes suwel kõik kodus olid, sõjateenistusesse wõetud, ja pääasjalikult just nooremad ja ärksamad on ühise koguduse asutamise poolt.

Mustamereäärsed asundused on kõik asja poolt, paar asundust ka sellekohase otsusegi juba teinud. Niisama ka Uue-Estonia asundus Karsi juures.

Asja otsustamine ripub pääasjalikult kolmest suuremast ja kõige jõukamast Kaukasia Eesti aiandusest — Allmäe, Liwonia ja Eesti Haginski asundusest ära.

Nende kolme otsustada on, kas Kaukasia eestlased saavad enesele oma koguduse, või jäävad nad ka edaspidi 6 Saksa koguduse õpetaja alla kiratsema. Põhjusmõttelikult on kõik oma koguduse poolt, kuid igaüks sooviks ja näeks häämeelega, et õpetaja võimalikult nende lähedal asuks, aga mitte kaugel Suhumis. Kuuldub niisuguseid arvamisi, et Kaukasia eestlasi tuleks kaheks koguduseks jagada. Põhja-Kaukasia eestlased jääksid Stawropoli õpetaja alla, Lõuna-Kaukasia eestlased asutaksid ühes Krimmi eestlastega ühise nõnda ütelda Lõuna-Eesti koguduse.

Soovitaw on küll, et Krimmi 5 Eesti asundust ja Simferopoli linna eestlased ühiseks Krimmi Eesti koguduseks ühineksid ja vähemalt nii kaugemale saaksid, et õpetaja, kes Simferopolis käib ja sääl nii kui nii Eesti keeles kuus kord (kui ma ei eksi) jumalateenistust peab, kõikide Krimmi eestlaste õpetaja oleks ja näputäis Krimmi eestlasi mitte 2 Saksa koguduse all ei oleks. Kuid minu arwates ei taha Krimmi eestlaste ühendamisest Kaukasia omadega, nii soowitaw kui see ka oleks, suurt wälja tulla. Ta on igatahes raskem läbi wiia kui Põhja- ja Lõuna-Kaukasia eestlaste ühendamine.

Õieti olekski palju õigem, et Põhja-Kaukasia eestlastel oleks oma õpetaja ja Lõuna-Kaukasial niisama ka oma. See ei käiks mitte sugugi üle jõu.

Kaukasias on umbes 1000 (tuhat) Eesti peret ja pea niisama palju talusid ehk majasid. Kui meie iga talu liikuja ja liikumata waranduse 7 tuhande pääle arwame, oleks Kaukasia eestlaste warandus, nendesamade warandus, kes nälginult, pool halasti ja wiletsas olekus kord Kaukasiasse rännanud, vähemalt 7 miljoni rubla wäärt. See warandus on kindlasti palju suurem, sest on ju talusid, kelle terwe warandus 20—25 tuhat rubla wäärt on. Siin lähewad Jakobski sõnad täide: „palja kepiga olen ma wälja rännanud, aga nüüd oled sa Issand mind suureks teinud”. Niisuguse waranduse juures ei oleks 2 õpetaja ülewalt pidamine sugugi väga raske. Sakslased saaksid sellega kohe hakkama.

Aga et eestlased ei ole *mitte nii ohwrimeelsed* kiriku hääks, siis on hää kui nad ühegi koguduse ja õpetaja ülewalt peawad. Ja et nüüd Krimmi eestlaste ühendamine Kaukasia omadega kaunis kunstlik asi on, siis ei jää muud üle, kui üks ühine Kaukasia Eesti kogudus luua, et 6 Saksa koguduse õpetaja alt oma õpetaja alla saada, kes ainult Eesti koguduse teenistuses on ja temaga rõõmu ja kurbust hingeliselt kaasa elab ja mitte kui [...] eestlaste juurde ei tule, et võimalikult ruttu jälle oma päris koguduse [...], see on sakslaste juurde minna, nagu mitmed on teinud.

Põhjusmõttelikult on kõik sellega nõus. Nüüd jääb ainult *õpetaja asupaiga* küsimus ja tegelik läbiwiimine järele. Mina, kui täiesti erapooletu isik selles asjus, kellele kõik asundused täiesti ühtewiisi armsad on, arwan, et ükski koht nii tarwiline, soowitaw ja sünnis ei ole kui *Suhumi linn*.

Suhumi ümbruses on kõige rohkem Eesti asundusi, linnas alati rohkesti eestlasi, sääl on koolid ja laewa ja raudteega pääseb säält igale poole kergesti. Kui nüüd wõõras õpetaja Allmäele ja Eesti Haginskisse Stawropolist, Liwonina, Maruha ja Sori külasse Wladikawkasist wõib tulla, miks ei wõi siis oma õpetaja mitte Suhumist tulla? Mis wahe siin siis õieti on? Kas õpetajal sada wersta enam, wõi vähem sõita tuleb, ei tähenda midagi. Ja Mustamereäärse-

tele Eesti asundustele niisama ka Tiflisi, Uue-Estonia eestlastele on Suhum just nagu keskkohaks.

Olgu kuidas on, aga teie, *Põhja-Kaukasias* eestlased, ei kaota mitte vähematki selle läbi, kui õpetaja asupaik Suhumi saab. Teile on ta just ükskõik. Kui teie ei ühine, jääb ilus ettevõtte katki, mis kõiki Kaukasias eestlasi ühendaks ja kus koguduse wolikogu koosolekute läbi, mis igakord ise asunduses oleksid, kõiki Kaukasias eestlastesse puutuwaid asju wõib ette tuua. See annaks õige kurwa pildi eestlaste iseloomust et nad ka säääl ei saa ühise asjaga toime, mille läbiwiimine otse käega katsuda tarwilik on. Kas tahate tõesti endist wiisi edasi kiratseda ja sakste armust elada? See ei ole waba, iseseiswa ja ilusale majanduslisele järjele tõusnud rahwa wääriline ega kohane. Olen kindel, et teie oma tulewiku ja paremale waimlisele järjele tõusmise pärast asja juures enam ei kahtle, waid kõik asundused kui üks mees oma koguduse asutamise juurde jääte ja asjale kohe seadusliku käigu annate, sest kulub vähemalt 2 aastat ära, enne kui asi [...] kinnituse saab. Tehke seda rahuliku südamega, — kahetseda ei tule kellegil midagi!

Terwitusi teile Kaljuwallast saates

A. Nigol

Helsingis

14. (1.) dets. 1916